

Mușcând cu poftă din Big Apple (...sau Gotham?!)

Să fii american poate însemna o mie de lucruri. Dar se spune că nu ești american cu adevărat dacă nu ajungi măcar o dată la New York. Fiindcă acesta – chiar dacă nu este capitala țării-continent – este orașul orașelor americane, mărul enorm – *The Big Apple* – din care trebuie să muști cu poftă pentru a înțelege corect identitatea acestei națiuni relativ tinere (cel puțin dacă este comparată cu națiunile europene, dar nu numai).

...În cântecul său „Human Nature” din 1982, Michael Jackson se referă la New York City spunând: „Dacă acest oraș este doar un măr, atunci lăsați-mă să mușc din el”. *The Big Apple* este o poreclă sau, mai degrabă, un nume de alint pentru New York City. Se pare că expresia a fost folosită pentru prima dată după 1920 de către John J. Fitz Gerald, un jurnalist sportiv care scria despre cursele de cai pentru *The New York Morning Telegraph*. Popularitatea sa din anii '70 se datorează parțial și unei campanii promoționale a autorităților turistice din New York. Deși povestea lui Big Apple a fost considerată multă vreme un mister, o imagine mai clară a istoriei termenului a apărut datorită lucrării istoricilor Barry Popik și Gerald Cohen de la Universitatea de Știință și Tehnologie din Missouri. Au existat anterior o serie de teorii false, inclusiv o afirmație conform căreia termenul provenea de la o matroană pe nume Eva care conducea o casă de toleranță din oraș, însă s-a dovedit că aceasta era doar o farsă malițioasă. Cea mai veche utilizare cunoscută a lui „Big Apple” apare în cartea *The Wayfarer in New York* (1909), în care Edward S. Martin scrie: „Kansas este înclinat să vadă în New York un oraș lacom...”

Înclină să creadă că Mărul cel Mare /The Big Apple/ primește o parte disproporționată din seva națională”. William Safire a considerat că acesta ar fi fost sensul inițial, dar, deoarece fraza nu este citată ca atare în text, este probabil ca exprimarea să fi fost folosită în chip de metaforă și nu ca poreclă denigratoare pentru oraș.

Dar Big Apple a fost popularizat ca nume alternativ pentru New York City de către jurnalistul John J. Fitz Gerald într-o serie de articole pe tema curselor de cai scrise pentru ziarul The New York Morning Telegraph în anii 20. Cea mai veche referință dintre acestea apare într-un material publicat pe 3 mai 1921: „J.P. Smith, alături de Tippity Witchet și de alții din echipa L.T. Bauer, este programat să concureze mâine pentru cursa din Big Apple, după o campanie de primăvară reușită la Bowie și Havre de Grace”.

Fitz Gerald s-a referit la „Big Apple” frecvent după aceea. El a explicat termenul într-un articol datat 18 februarie 1924, sub titlul *În jurul lui Big Apple*: „Big Apple. Visul fiecărui tânăr care a călărit vreodată un pur-sânge și scopul tuturor jocheilor. Există un singur Big Apple. Asta este New York”. Se spune că Fitz Gerald a auzit prima dată expresia „Big Apple” folosită pentru a descrie piste de hipodromului din New York de către doi angajați afro-americani ai unei ecurii (echipe de curse) la New Orleans Fair Grounds. Folosind înregistrări de la diferite curse, Popik a refăcut istoricul acelei conversații până în ianuarie 1920. În semn de recunoaștere a rolului lui Fitz Gerald în stabilirea lui „The Big Apple” ca nume de alint pentru New York City, în 1997 primarul Rudy Giuliani a semnat o hotărâre a administrației metropolei prin care se desemna „Big Apple Corner” intersecția dintre West 54th Street și Broadway, adică zona în care a trăit John J. Fitz Gerald din 1934 până în 1963. Hotelul Ameritania a avut cândva și o placă memorială în acest sens, care a fost instalată în 1996, potrivit lui Popik, dar a fost îndepărtată în timpul renovării clădirii și a fost pierdută. Dovezi pot fi găsite și în Chicago Defender, un ziar afro-american care avea un tiraj național. Scriind pentru Defender pe 16 septembrie 1922, „Ragtime” Billy Tucker a folosit expresia Big Apple pentru a se referi la New York într-un context care nu se ocupă de curse de cai: „Am încredere în călătoria ta către Big Apple (New York), care a fost un succes imens, și mi-am dorit doar să fi reușit să o întreprind

împreună cu tine”. Până la sfârșitul anilor 1920, autorii din New York, alții decât Fitz Gerald, au început să folosească „Big Apple” și în alte contexte decât cursele hipice.

„Big Apple” a fost titlul unui cântec și denumirea unui dans popular din anii '30 ai secolului trecut. Muzicienii de jazz din acea perioadă au contribuit, de asemenea, la utilizarea expresiei pentru a se referi la New York City, în special la Harlem, ca fiind capitala jazzului din lume. Și două cluburi de noapte, în care se cânta jazz, din oraș au folosit „Big Apple” în numele lor. Walter Winchell și alții au continuat să folosească termenul în anii '40 și începutul anilor '50, dar, până la sfârșitul decadei, sintagma ajunsese să fie considerată o poreclă deja învechită pentru New York.

La începutul anilor '70, totuși, în timpul crizei fiscale a orașului, „Oamenii priveau cu disperare în jur și unii dintre ei au reluat acea expresie veche – The Big Apple – pentru a le aminti oamenilor de vremurile pe când New York era un oraș puternic, așa cum ar fi putut redeveni”, potrivit istoricului oficial al districtului Manhattan, Dr. Robert Snyder. Atunci, NYC & Company, structura oficială din New York City care se ocupa de marketing și turism, cu ajutorul firmei de publicitate Ogilvy & Mather, a început să promoveze denumirea „Big Apple” a metropolei, sub coordonarea președintelui său, Charles Gillett. Campania a înregistrat un succes enorm, iar sintagma s-a încetățenit colocvial începând de atunci.

Să nu uităm, însă, că termenul „Big Apple” a fost folosit și de Frank Sinatra în conversația sa cu cântăreața de operă Dorothy Kirsten într-un episod al programului de radio NBC Light Up Time din 28 martie 1950. Iar – în *Orașul care nu doarme niciodată* – Frank Sinatra chiar a mușcat cu poftă din acest Big Apple!

...Și, da, New York mai are un nume, bine înrădăcinat în cultura benziilor desenate: Gotham, orașul lui Batman (dar care, în fapt, poate fi localizat în multe alte locuri din America, de pildă în New Jersey, ca oraș geamăn cu Metropolis din Delaware, orașul lui Superman). Dar, de fapt, „Gotham” a fost o poreclă pentru New York City, care a devenit populară pentru prima dată la începutul secolului al XIX-lea (1807), cu mult înainte de DC Comics,

Marvel & Co.; umoristul Washington Irving a preluat numele de la satul Gotham (*Goat's Town?* – capra fiind pe atunci un simbol al prostiei), din Nottinghamshire, Anglia: o așezare locuită, conform folclorului, numai de oameni săraci cu duhul...

A fost odată New Amsterdam. *Gangs of New York!*

New York City, cel mai adesea numit simplu New York, este cel mai populat oraș din Statele Unite, parte a statului numit tot New York (și, de aceea, pentru a se evita confuziile, orașului i se adaugă și „City”). Cu o populație estimată în 2019 de circa 8,5 milioane de locuitori distribuiți pe aproximativ 784 kilometri pătrați, New York este, de asemenea, cel mai dens populat oraș din SUA. Iar cu mai mult de 20 de milioane de oameni în zona sa metropolitană, este una dintre cele mai mari aglomerări urbane din lume.

New York predisune la catalogări bombastice... dar unele cu mare acoperire în realitate. Orașul a fost descris ca fiind „capitala culturală, financiară și media a lumii”, influențând semnificativ comerțul, divertismentul, cercetarea, tehnologia, educația, politica, turismul, arta, moda și sportul, ba este și este cel mai fotografiat oraș din lume. Fiind și sediul Organizației Națiunilor Unite (ONU), New York este un centru important pentru diplomația internațională și a fost efectiv numită „capitala lumii”. Având și unul dintre cele mai mari porturi naturale din lume, New York City este compus din cinci mari zone cu identitate administrativă proprie, fiecare dintre ele fiind în sine un district al statului New York. Cele cinci „cartiere” – Brooklyn, Queens, Manhattan, Bronx și Staten Island – au fost create atunci când guvernele locale ale mai multor așezări din regiune au fost consolidate într-un singur oraș în anul 1898.

Orașul și zona sa metropolitană constituie principala poartă de acces pentru imigrația legală către Statele Unite. În New York se vorbesc până la

800 de limbi, ceea ce îl face locul cel mai divers din punct de vedere lingvistic din lume. New York găzduiește peste 3,2 milioane de rezidenți născuți în afara Statelor Unite, cea mai mare populație născută în străinătate din orice oraș din lume. Începând din 2019, zona metropolitană din New York înregistrează un produs metropolitan brut de peste 2 trilioane de dolari. Dacă zona metropolitană din New York ar fi un stat suveran, acesta ar avea cea de-a opta cea mai mare economie din lume. De altfel, New York găzduiește și cel mai mare număr de miliardari din orice oraș din lume.

Orașul New York își are originea într-un avanpost comercial fondat pe vârful sudic al insulei Manhattan de către coloniștii olandezi în 1624. Așezarea a fost numită New Amsterdam (în flamandă: Nieuw Amsterdam) în 1626 și a devenit oraș în 1653. Orașul a intrat sub controlul englezilor în 1664 și a fost redenumit New York după ce Regele Carol al II-lea al Angliei a acordat terenul fratelui său, Ducele de York. Orașul a fost recâștigat de olandezi în iulie 1673 și a fost redenumit New Orange timp de un an și trei luni; începând din noiembrie 1674, a redevenit New York și nu și-a mai schimbat numele niciodată. New York City a fost capitala Statelor Unite din 1785 până în 1790 și a rămas cel mai mare oraș din SUA de atunci și până acum.

Statuia Libertății a salutat milioane de imigranți care veneau în SUA pe cale maritimă la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului XX, fiind un simbol al Americii și al idealurilor sale de libertate și pace. În secolul XXI, New York s-a configurat ca un nod global al creativității, antreprenoriatului și durabilității mediului și ca simbol al libertății și drepturilor omului. În 2019, New York a fost votat cel mai impresionant oraș din lume în urma unui sondaj realizat cu participarea a peste 30.000 de oameni din 48 de orașe din întreaga lume, principala sa calitate scoasă în evidență fiind uluitoarea sa diversitate culturală.

Înainte de a fi un *megalopolis*, New York a fost doar o insulă locuită de un trib Lenape, o ramură a indigenilor Algonquin. Una dintre primele referințe ale englezilor despre denumirea acestei insule a fost *Manna-hata*, despre care s-a speculat că ar fi însemnat „locul de unde facem rost de lemn potrivit pentru arcuri”, adică, în linii mari, ceea ce acum este districtul (*borough*) Manhattan.

În era precolonială, zona actuală a New York-ului a fost locuită de nativi americani Algonquini, inclusiv de cei din tribul Lenape. Patria lor, cunoscută sub numele de Lenapehoking, a inclus Staten Island, Manhattan, Bronx, porțiunea de vest a Long Island (inclusiv zonele care vor deveni ulterior cartierele Brooklyn și Queens) și Valea Hudson. Prima vizită documentată în portul New York de către un european a fost efectuată în 1524 de italianul Giovanni da Verrazzano, un explorator din Florența aflat în serviciul coroanei franceze. El a revendicat zona pentru Franța și a numit-o Nouvelle Angoulême. O expediție spaniolă, condusă de căpitanul portughez Estêvão Gomes, care naviga în serviciul Împăratului Carol al V-lea, a ajuns în portul New York în ianuarie 1525 și a traversat gura râului Hudson, pe care l-a numit Río de San Antonio. Padrón Real din 1527, prima hartă științifică care descrie coasta de est a Americii de Nord integral, a fost realizată după expediția lui Gomes și, în consecință, nord-estul Statelor Unite a fost etichetat drept Tierra de Esteban Gómez în onoarea sa. În 1609, exploratorul englez Henry Hudson a redescoperit portul New York în timp ce căuta pasajul nord-vestic în Orient pentru Compania Olandeză a Indiilor de Est. El a continuat să navigheze pe ceea ce olandezii au numit North River (acum râul Hudson), numit mai întâi de Hudson Mauritius, după Maurice, Prințul de Orange. Hudson a navigat la aproximativ 240 km nord, trecând de actuala capitală a statului New York, Albany, în credința că ar putea găsi un alt afluent oceanic înainte ca râul să devină prea puțin adânc pentru a-și putea continua expediția. A întreprins o explorare de zece zile a zonei și a revendicat regiunea pentru Compania Olandeză a Indiilor de Est. În 1614, zona dintre Cape Cod și Golful Delaware a fost revendicată de Olanda și numită Nieuw-Nederland (Noua Olandă). Primul locuitor din America care nu a fost nativ din ceea ce va deveni în cele din urmă New York City a fost Juan Rodriguez (transliterat în olandeză ca Jan Rodrigues), un negustor din Caraibe. Născut în Santo Domingo de origine portugheză și africană, a ajuns la Manhattan în timpul iernii 1613-1614, aducând haine și făcând comerț cu populația locală ca reprezentant al olandezilor. Broadway, de la 159th Street la 218th Street din Upper Manhattan, este numit Juan Rodriguez Way în onoarea sa.